

ARXIUS

B U T L L E T Í D E L

N Ú M E R O 3 2

S E R V E I D ' A R X I U S

H I V E R N D E 2 0 0 1

*El fentólan
dell'enigma
fols delles
no arxun
quata fols
que no Jun*

En complir-se el primer aniversari de la signatura del conveni tècnic entre l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) i la Fundació Sabino Arana, ha finalitzat el tractament de la documentació de la Generalitat de Catalunya que l'Arxiu del Nacionalisme/ Abertzetasunaren Agiritegia de l'esmentada fundació salvaguardava a la localitat d'Artea (Euskadi).

Per encàrrec del Departament de la Presidència i l'ANC ha dirigit el tractament. En concret, l'Àrea dels Fons de l'Administració s'ha ocupat de l'organització arxivística i, l'Àrea de Reprografia i Noves Tecnologies, de la digitalització.

La Direcció General d'Avaluació i Estudis del Departament de la Presidència ha posat a disposició de l'ANC els recursos necessaris. Entre altres, s'ha comptat amb la participació dels arxivers Salvador Cabré i Montse Gomà per executar el tractament, la coordinació i les pautes del qual han anat a cura de Maria Utgés, arxivera de l'ANC.

També s'ha comptat amb la col·laboració dels arxivers bascos, en especial d'Iñaki Goigana, autor del primer inventari sobre la documentació i coautor de l'obra *El primer exili dels bascos. Catalunya 1936-1939* publicada l'any 2001 per la Fundació Sabino Arana i la Fundació Ramon Trias Fargas.

El tractament efectuat per la Generalitat

La documentació que a l'Arxiu del Nacionalisme formava un únic fons denominat *Generalitat de Catalunya*, segons les convencions de l'ANC s'ha agrupat per procedència, de manera que els documents generats a Catalunya entre 1933 i

QÜESTIONS DE TREBALL

ELS DOCUMENTS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA SALVAGUARDATS I RETORNATS PER EUSKADI

1939 s'integren al fons *Generalitat de Catalunya (II República)*, mentre els de 1939-1940 procedents de París formen part del fons *Generalitat de Catalunya (Exili)*. En total s'han digitalitzat 3,3 metres lineals de documents, dues monografies i diversos exemplars que corresponen a 27 publicacions periòdiques. A més, en tant que font relacionada, també s'ha digitalitzat el fons *Bascos a Catalunya*, format per cinc arxivadors i cinc fitxers, que ingressa a l'arxiu de complement de l'ANC. Entre els tres fons n'ha resultat un volum aproximat de 37.500 imatges.

Paral·lelament a la reproducció duta a terme a Artea, a la seu de l'ANC se n'ha fet la descripció a nivell de fons i a nivell d'unitat documental composta (expedient/dossier). El resultat obtingut per a cadascun dels fons de la Generalitat és: la guia del fons amb tots els elements de descripció que estableix la norma ISAD(G) i un catàleg a nivell d'unitat documental composta amb els elements de descripció que la norma considera essencials per a l'intercanvi d'informació a nivell internacional. Al catàleg també hi figura l'idioma dels documents i, quan s'ha considerat oportú, inclou informació sobre l'abast i contingut i notes.

La documentació del fons Generalitat de Catalunya (II República)

La documentació procedent d'Artea consta de vuit unitats d'instal·lació. Fou generada els anys 1933-1939, durant la presidència de Lluís Companys i els mandats d'Antoni M. Sbert, com a conseller de Cultura, primer, i de Governació i Assistència Social, després.

S U M A R I

QÜESTIONS DE TREBALL

Els documents de la Generalitat de Catalunya salvaguardats i retornats per Euskadi

CRÒNICA

AGENDA

NOUS FONDS I DOCUMENTS INGRESSATS ALS ARXIUS

NOUS INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DELS ARXIUS

BIBLIOGRAFIA

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

La col·lecció *Notiziario del corpo di truppe volontarie*

La major part d'aquests documents correspon al Departament de la Presidència del 1932 al 1939. Foren acumulats per la secretaria del president Lluís Companys i testimonien activitats pròpies de la Presidència o fan referència a assumptes singulars sobre els quals el president havia d'estar especialment informat.

Quant a les activitats pròpies de la Presidència, i, per tant, referides a l'administració general de la institució, les sèries *Crònica diària de les activitats del president* i *Actes del Consell Executiu* són testimoni de l'acció de govern. La *Crònica* permet seguir l'activitat quotidiana del president Companys entre març de 1937 i febrer de 1938, un període de forta agitació social. Les *Actes del Consell* -elaborades pel conseller secretari Antoni M. Sbert- abracen pràcticament tota la guerra, de novembre de 1936 a desembre de 1938, quan sindicats i partits obrers tenien representació a l'executiu català.

Dins d'aquesta administració general de la institució, diversos expedients i dossiers fan evident l'interès de la Presidència per alguns temes concrets: en relació a l'organització administrativa, les reestructuracions del Departament de Justícia; sobre personal, les mobilitzacions de funcionaris; pel que fa a la hisenda, els pressupostos generals; quant a legislació i assumptes jurídics, destaca l'enfrontament amb el Govern de la República pels fets d'octubre de 1934 i els conflictes de competències sobre obres públiques, agricultura, hisenda, indústria, defensa o justícia, entre altres.

Diversos reculls i dossiers de premsa, la majoria dels quals foren elaborats pel Servei de Premsa del Departament de la Presidència, i alguns fragments de discursos del president són els únics testimonis documentals de funcions de representació, protocol i relacions externes.

En àmbits més específics, hi ha documents de Cultura, concretament sobre la protecció del patrimoni cultural;

Defensa, sobre censura i contracensura de ràdio i premsa; Economia i Finances, per la regulació de proveïments; Justícia i Dret, sobre irregularitats a l'Administració de justícia i, en relació a entitats jurídiques, sobre la regulació del culte catòlic; Obres públiques, Urbanisme i Comunicacions, en tant que regulació dels transports, hi ha documentació sobre la col·lectivització de taxis.

Un petit nombre de documents correspon al Departament de Cultura, que aleshores també s'ocupava de les competències d'ensenyament. La documentació és dels anys 1928-1938 i prové del conseller Antoni M. Sbert Massanet. Consisteix, d'una banda, en dossiers de premsa sobre educació i l'actuació política d'Antoni M. Sbert al capdavant del departament, i, d'una altra, en documents solts d'organismes vinculats amb l'ensenyament, com ara un estat de comptes i un informe sobre les activitats de l'Institut d'Acció Social Universitària i Escolar de Catalunya (IASUEC).

Finalment, hi ha documents del Departament de Governació i Assistència Social, generats també pel conseller Sbert entre 1936-1939. Malgrat que no figura explícitament a la seva darrera denominació, aquest departament gestionava les competències de Sanitat. Fou amb la darrera reorganització del govern, el juny de 1937, quan s'aglutinaren en un únic departament les competències sobre sanitat, assistència social i seguretat pública, àmbits que en altres moments havien constituït departaments independents. L'escassa documentació aquí conservada tracta sobre administració general, assistència social i seguretat pública.

Els assumptes d'administració general fan referència a organització administrativa (dissolució de les patrulles de control), personal (mobilització dels funcionaris del departament) i hisenda (avantprojecte de pressupost departamental del 1939). Sobre assistència social hi ha testimonis de l'ajut als refugiats i l'ajut infantil a la reraguarda, així com un repertori dels centres d'assistència social. Sobre Seguretat pública hi ha documents solts on es fa present la preocupació davant possibles irregularitats.

La documentació del fons Generalitat de Catalunya (Exili)

Aquest fons, que consta de vint-i-sis unitats d'instal·lació, és integrat pels documents generats entre l'abril i el novembre de 1939 pel Bureau d'information -oficina encarregada de la tra-

mitació de subsidis i peticions d'emigració al Servicio de Evacuación de Republicanos Españoles (SERE)-, que juntament amb la documentació que generà a partir d'octubre de 1939 la Layetana Office -oficina de la Presidència de la Generalitat a París- constitueixen l'arxiu d'aquesta última entitat.

Una part de la documentació generada pel Bureau d'informació fa referència a Assistència Social a Refugiats. Bàsicament, conté correspondència de refugiats catalans dels diversos camps de concentració (Verdet d'Arleja, Bram, Seftons, Sant Cebrià del Rosselló, Perpinyà i El Barcarès) adreçada a Carles Martí Feded (director del Bureau d'Information), Jaume Aiguader (representant d'Esquerra Republicana de Catalunya al SERE) i Antoni Escofet (secretari del Consell Directiu d'ERC). La majoria d'aquesta correspondència correspon a demandes d'informació, subsidis i peticions per emigrar a països sudamericans tramitades al SERE. També hi ha correspondència sobre el nomenament dels representants del SERE. Inclou llistes de refugiats dels camps d'Argelés, Sant Cebrià del Rosselló i El Barcarès, a més de documentació puntual de la Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles (JARE), com és ara la memòria d'activitats.

A banda de les accions d'Assistència Social, també s'hi conserven documents de l'àmbit de Cultura. Hi ha llistes de bibliografia catalana i gascona, correspondència de la Fundació Ramon Llull amb estudiants i intel·lectuals catalans residents a França, i hi destaquen, sobretot, força articles i gallerades per a la *Revista de Catalunya* i *Oc*.

A partir de novembre de 1939 les funcions d'assistència social les continuà endegant la Layetana Office, mentre les referents a Cultura anaven a càrrec de la Fundació Ramon Llull. Pel fet de tractar-se de l'oficina de la Presidència a París, la major part de la documentació de l'arxiu de la Layetana Office és d'Organització administrativa, concretament Afers externs i representació, amb sèries de correspondència de refugiats catalans adreçades a Lluís Companys, Joan Tauler i Jaume Miravittles. La majoria tracta sobre temes generals de caire polític i en destaca l'últim escrit atribuïble al president Lluís Companys abans de ser lliurat a les autoritats franquistes.

També cal destacar, dins el mateix àmbit, documentació del setmanari *El Poble Català*, així com la correspondència del seu director, Jaume Mi-

ARXIUS. Butlletí del Servei d'Arxius

<i>Edita</i>	Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
<i>Redacció</i>	Servei d'Arxius, carrer Portaferrissa, 1, 08002 Barcelona
<i>A/e.</i>	arxius@correu.gencat.es http://cultura.gencat.es/arxius
<i>Coordinació</i>	R. Planes i Albets, A. Magrinyà i Rull
<i>Tipografia</i>	Fotocomposició Merit, SCCL
<i>Impressió</i>	Printing Súrria, SL
<i>Tiratge</i>	2.500 exemplars
<i>Dipòsit legal</i>	B-17.466-93
<i>ISSN</i>	1133-3774

ravittles, amb diversos exiliats, llistes de subscriptors i de corresponsals a Amèrica i un informe presentat per *El Poble Català* a la JARE fent balanç dels resultats. També ens han arribat articles i il·lustracions recopilats per a la seva futura publicació i diversos reculls de premsa. Pel seu volum es pot individualitzar el projecte d'un llibre sobre la Guerra Civil, amb còpies en català, castellà i francès.

El segon gran grup de documentació de la Layetana Office és la de gestió de recursos econòmics aplicats a les residències (la de Tolosa de Llenguadoc i la de Montpeller) i delegacions. Se'n conserven diverses llistes, de persones que sol·liciten l'ingrés o bé d'estudiants allotjats a la residència de Montpeller, Tolosa de Llenguadoc i Roissy-en-Brie. Cal destacar-ne, també, la correspondència de Joan Tauler amb Manuel Alcàntara, administrador delegat de la Fundació Ramon Llull a la Residència de Montpeller, i també la documentació comptable d'aquestes residències.

Quant a les activitats pròpies de les Institucions de Govern, s'hi conserva la correspondència del president Lluís Companys relativa a la formació del Consell Nacional de Catalunya i a la reclamació de competències al Govern de la República.

La documentació del fons Bascos a Catalunya, generat per les institucions basques durant el seu refugi a Barcelona

Aquest fons consta de cinc unitats d'instal·lació i cinc fitxers. Es tracta de la documentació generada de juliol de 1936 a octubre de 1937 per la Delegació General d'Euskadi a Barcelona i a partir d'octubre de 1937 –després de la caiguda de Bilbao– fins al final de la guerra pel Govern d'Euskadi refugiat a Catalunya. Inclou alguns documents dels primers moments de l'exili a França.

El fons, que consta de sis sèries, ha estat organitzat per l'Arxiu del Nacionalisme/ Abertzaletasunaren Agiritegia. La primera correspon a la documentació produïda per l'activitat institucional basca a Catalunya, que es divideix en dues subseries. Una tracta de les relacions amb institucions catalanes. Cal destacar-ne els telegrams creuats entre el lehendakari Aguirre i el president Companys i els informes i la correspondència entre els governs basc i català. L'altra subserie, denominada *Relacions amb l'exili català*, inclou, majoritàriament, documents referents a les relacions del Govern d'Eus-

kadi amb la seva Delegació a Catalunya.



La segona sèrie conté els documents produïts per la Conselleria d'Assistència Social, quan a partir de la tardor de 1937 el Govern basc s'instal·la a Barcelona. Inclou els pressupostos de despeses del departament, però en destaquen els expedients informatius, així com informes i correspondència diversa relativa a l'atenció als refugiats bascos a Catalunya.

La documentació econòmica del Govern basc a Barcelona (comprovants, informes sobre ingressos i despeses i altres documents comptables) configura la tercera sèrie. La quarta correspon als assumptes laborals i, la cinquena, als militars. La darrera, denominada *Canvis de presoners*, conté expedients i correspondència sobre intercanvis de persones i unes 2.570 fitxes de presoners de guerra dels dos bàndols elaborades per l'Oficina de Canvis de la República Espanyola.

L'ANC incorpora noves fonts per a la història d'Euskadi i de Catalunya

Amb l'ingrés, com a arxiu de complement, del fons *Bascos a Catalunya* l'ANC disposa d'una font específica sobre l'exili del Govern d'Euskadi a Catalunya. Però a més dels testimonis sobre la institució de govern, la documentació informa sobre la vida quotidiana i les activitats culturals dels refugiats bascos i sobre l'acolliment per part de la societat i les institucions catalanes.

Referent al retorn dels documents que s'integren al fons *Generalitat de Catalunya (II República)* el seu ingrés contribueix a omplir algunes de les llaunes més importants del que fins ara es conservava a l'ANC, especialment pel que fa a la documentació generada pel president Companys i pels diversos titulars de departaments. Molt sovint es tracta de documents referits a assump-

tes polítics rellevants, per la qual cosa completa la documentació del mateix fons que té un contingut més administratiu.

Així mateix és una font excepcional, en aquest cas per a l'estudi de la història del primer exili català (1939-1940), el fons *Generalitat de Catalunya (Exili)* perquè permet conèixer les actuacions del president Lluís Companys i l'establiment de les institucions i organitzacions catalanes a l'exili, a París. A més, la gran quantitat de correspondència d'exiliats que conté, en la qual expliquen des d'un vessant més íntim i privat la seva vida als camps de refugiats i a les residències d'intel·lectuals a França, ens acosta als primers anys de l'exili d'una manera molt viva i personal.

Per tal de difondre els fons esmentats, el Departament de la Presidència preveu per al febrer de 2002 publicar els instruments de descripció elaborats per l'ANC que, juntament a la publicació *El primer exili dels bascos. Catalunya 1936-1939*, constituïran la bibliografia bàsica sobre aquests testimonis documentals.

En un altre vessant de la difusió, el Departament de la Presidència ha encarregat al Museu d'Història i a l'Arxiu Nacional l'organització d'una exposició on s'explicarà la singular trajectòria dels documents i se'n exposaran els més significatius.

Atès el valor i la importància de la correspondència dels exiliats catalans, s'ha iniciat l'elaboració d'un catàleg a nivell d'unitat documental simple (peça a peça) que ha de permetre recerchar per corresponsals i per topònims. Es preveu catalogar unes 5.000 cartes.

Finalment, amb la voluntat d'arribar al màxim nombre possible d'usuaris, a través de la *web* de l'Arxiu del Nacionalisme/ Abertzaletasunaren Agiritegia i de la *web* de l'ANC, al llarg del 2002 serà factible la consulta per Internet tant dels instruments de descripció (guies i catàlegs) com de la imatge digitalitzada de cadascun dels documents.

En compliment de l'acord pres per l'Euskadi Buru Batzar el 5 de desembre de 2000, en un acte simbòlic de retorn el 9 febrer de 2001 el lehendakari Ibarretxe lliurà al president Pujol l'esmentat darrer document del president Companys. Ara, finalitzades les tasques de descripció i reproducció realitzades entre octubre de 2000 i setembre de 2001 pels tècnics de la Generalitat, els documents han d'ingressar a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

ÀNGELS BERNAL i CERCÓS
MONTSE GOMA i CORTES

El dia 19 de novembre l'Honorable conseller de Cultura, Sr. Jordi Vilajoana, va presidir la inauguració de l'Arxiu Històric Comarcal de Ripoll. Aquest arxiu és el vint-i-novè arxiu de la Xarxa d'Arxius Històrics Comarcals de la Generalitat de Catalunya que entra en funcionament: de forma que el 70% de les comarques de Catalunya disposen d'aquest servei.

L'Arxiu és situat a l'edifici anomenat Hospital Vell, que és al passeig de Sant Joan, número 1, de Ripoll. Aquest edifici é inclòs al Catàleg Municipal, de forma que en el procés d'adaptació a la funció d'arxiu s'ha tingut cura en la seva protecció. La primera notícia de l'hospital data de l'any 1573, quan a iniciativa de l'abat del monestir, Climent Mai, i amb aportacions dels ripollesos, es va construir vora del camí ral d'Olot. Aquest hospital sofrí diverses destruccions (guerra dels Segadors, 1ª guerra carlina, etc.). L'any 1846 es va reformar per darrera vegada, conservant les funcions d'hospital i residència geriàtrica fins els anys vuitanta. El seu darrer ús va ser el de seu de l'Escola Taller de Ripoll.



Arxiu Històric Comarcal de Ripoll
(foto: Servei d'Arxius, Lluís Cermenó, 2001)

L'edifici, en origen, disposava d'una superfície total de 623,99 metres quadrats i ha estat rehabilitat i adaptat a la funció d'arxiu. Es va construir fins a un total de 739,93 metres quadrats amb l'objectiu d'assolir espai suficient per als dipòsits documentals. L'arquitecte redactor del projecte ha estat el Sr. Pere Solà i Busquets. El Departament de Cultura hi ha realitzat una inversió total de 108.239.892 pessetes, pels

conceptes d'obres, mobiliari i seguretat.

L'Arxiu disposa d'una àmplia sala de consulta a la tercera planta, amb dotze punts per als investigadors, així com una aula on poder realitzar activitats relacionades amb les característiques d'aquest servei (conferències, cursos, presentacions de llibres...). Disposa de sales de recepció de documentació, dipòsits de documents equipats amb armaris mòbils compactes i prestatgeries obertes, amb una capacitat total de 4.826 metres lineals, sala de desinsectació, sala de classificació de documents, etc. L'edifici és adaptat per a les persones que pateixen discapacitats físiques.

El director és el senyor Joan Farré i Godoy, l'adreça: Hospital Vell, Raval de l'Hospital 2, 17500 Ripoll (Ripollès), Telèfon 972 715 715 i fax 972 702 912.

Donacions

- Anunci pel qual es dona publicitat a l'acceptació de la donació a la Generalitat de Catalunya de 28 documents (1372-1940) de la família Julià de Sant Jordi Desvallès (Gironès) per part del Sr. Enric Badia i Rafel (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, N. 3512 del

13 novembre 2001).

- Anunci pel qual es dona publicitat a l'acceptació de la donació a la Generalitat de Catalunya de tres documents personals (1937, 1939 i 1945) del Sr. Francesc Manresa i Bertran per part del Sr. Jordi Manresa i Pujol (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, N. 3516 del 19 novembre 2001).

Adquisicions

Mitjançant la partida 671.01/5 del pressupost del Servei d'Arxius d'enguany han estat comprats, per un import d'1.336.000 PTA, els documents històrics següents: 11 documents en pergami i un en paper, dels anys 1303-1583, tres dels quals amb el seu segell de cera penjant (un del rei Martí l'Humà, un de la Batllia General de Catalunya i un altre del bisbe d'Urgell), referits a la Cerdanya; *Llibre de la Companyia de la Confraria de Sant Jeroni dels llibreters de Barcelona* (1635-1662), [163] f.; *Descripció sumària o epitome de la antiqultat, lustras prerrogatives y memòrias de la insigne ciutat de Mataró* (s. XVIII), [177] f.; *Llibre de notes de Segimon Casanova, cinter, actuant com a sobreposat del gremi de botiguers de teles de Barcelona* (1804-1807), 2.170 p. + [6] f.; *Llibre de notes de la família Gallart de Barcelona* (s. XIX), [1] f. + 219 p. + [13] p.

AGENDA

Bages: presentació i divulgació de la col·lecció en fascicles setmanals *L'Abans. Manresa. Recull gràfic 1875-1965. Manresa en fascicles*, que aplega les fotografies més representatives de la ciutat de Manresa des del segle XIX fins al 1965. Per a més informació: AHC de Manresa, tel. 93 873 65 25.

Baix Empordà: curs *Arxius i recerca (III): els fons notariais*, per L. Pagarolas, els dies 9, 16 i 23 de febrer del 2002 a la seu del Consell Comarcal del Baix Empordà. Organitzat per l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà. Per a més informació: AHC de la Bisbal d'Empordà, tel. 972 64 18 01.

Barcelonès: *Màster en Documentació Audiovisual*, del 4 de febrer al 8 de juliol i de l'1 d'octubre al 9 de desembre del 2002 en sessions de dilluns a divendres de 16.00 a 21 hores. Organitzat per de l'Institut d'Educació Continua de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Per a més informació po-

deu adreçar-vos a: Institut d'Educació Continua, Sra. Ester Fernández, tel. 93 542 18 84 i web: www.upf.es/idec; *Jornada de presentació de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents*, el 17 gener 2002, coorganitzada pel Servei d'Arxius de la Direcció General del Patrimoni Cultural, l'Associació d'Arxivers de Catalunya i l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, per a més informació: Escola APC, carrer de Girona, 20, ifernandez@correu.gencat.es.

Maresme: exposició *Argentona el 1800: cartografia històrica a partir dels plànols del Marquesat de Moja*, del 13 de gener al 25 de febrer del 2002 a la seu del Museu del Cantir d'Argentona. Organitzada per l'Ajuntament d'Argentona i el Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell amb el suport tècnic de l'Arxiu Històric Comarcal de Mataró.

Solsonès: *Exposició commemorativa del 50è aniversari de la Fira de Sant Isi-*

dre, del 22 de desembre del 2001 al 13 de gener del 2002, al pati de la seu del Consell Comarcal del Solsonès. Organitzada per l'Arxiu Històric Comarcal de Solsona i la Comissió Organitzadora de la Fira de Sant Isidre de Solsona. Per a més informació: AHC de Solsona, tel 973 48 15 54.

Tarragonès: presentació del número 1 de la revista *Materials didàctics de l'Arxiu Històric de Tarragona*, la segona quinzena del mes de gener del 2002; curs *El cinema com a font per a la història i el llenguatge cinematogràfic*, els mesos de febrer i març del 2002 a la seu de l'Arxiu Històric de Tarragona. Organitzat per l'Arxiu Històric de Tarragona i l'entitat Anima't. Serveis Culturals. Per a més informació: AH de Tarragona: 977 25 10 10.

NOUS FONDS I DOCUMENTS INGRESSATS ALS ARXIUS

(Setembre-octubre del 2001)

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: fons de l'Ajuntament de Forallac, 77 fotografies; un pergami del fons de l'Ajuntament d'Ullastret; fons del Consell Municipal de Pagesos de la Bisbal d'Empordà, còpia dels privilegis atorgats a la Bisbal, 15 documents; fons de l'Orquestra la Principal de la Bisbal, 8 documents; documentació sobre Carles Bech i Abadías, 10 documents.

Arxiu Històric Comarcal de Cervera: fons de l'Oficina Liquidadora de Cervera, expedients de l'Impost de Successions i Donacions (1952-1995), 9,35 m lineals; fons de l'Ajuntament de Sant Guim de Freixenet, entrades i sortides de correspondència (1987-1995), 1,95 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: fons de l'Ajuntament de la Vajol (1955-1995), 2 m lineals; fons de l'Ajuntament (1936/1964) i del Jutjat de Pau de Vilafan (1869/1988), 0,1 m lineals; fons del PSUC-Joventut Comunista de Figueres i comarca (1979/1983), 0,2 m lineals; fons del Sindicat Agrícola de Garriguella (1946/1993), 1 m lineal; 12 postals de Cadaqués (1955/1975) i 42 de la comarca (1960/1995).

Arxiu Històric de Girona: actes de la Comissió de Qualificació d'Activitats Classificades (1987-1996), 9 capses; expedients d'autoritzacions administratives d'instal·lacions elèctriques d'alta tensió i ús públic (1979-1986),

Vallès Occidental: presentació del llibre *Diplomatari de Sant Pere i Santa Maria d'Egara. 958-1207*, a cura de l'equip d'investigació de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa. Publicat per la Fundació Noguera, el primer trimestre del 2002; presentació del fullet informatiu de fons patrimonials de l'arxiu comarcal, el primer trimestre del 2002. Per a més informació: AHC de Terrassa, tel. 93 733 14 96.

Scelte e Strategie per la Conservazione della Memoria. Conferència Internacional a Dobbiaco Prov. Bolzano (Itàlia), els dies 25-29 de juny del 2002. Organitzada per l'Archivio di Stato di Bolzano. Per a més informació: Secretaria: Archivio di Stato; Via A: Diaz, 8, 39100 Bolzano, tel. 39 0471 264 295, fax 39 0471 407 176, e-mail: asbz.hg@tiscalinet.it

138 capses; còpia en microfilm de canulars d'actes, capbreus i llibres de notes del fons patrimonial Cors Guinart de Celrà (1631-1926), 7 llibres; còpia en microfilm de cinc volums de la *Correspondance politique* dels Archives des Affaires Étrangères de Paris relatius a la Guerra de Separació (1640-1659), cinc rotlles.

Arxiu Històric Comarcal d'Igualada: fons de l'Ajuntament d'Igualada, expedients d'actes classificades i d'obertura d'establiments (1996) i documentació del padró municipal d'habitants (1998-2000), 3,6 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Manresa: setena transferència de documentació del fons de l'Oficina Comarcal del DARP (1987-2000), 11 m lineals; documentació del fons personal S. Selga (1965-1982), 1 m lineals; tres fotografies de Manresa de l'any 1936; una factura dels magatzems Gras de Manresa de l'any 1937; documentació, fotografies i impresos utilitzats en l'elaboració del llibre de Francesc Villegas *De Casals a Hayes-Lemmerz. Una empresa centenària de Manresa (1894-2000)* (1970-2000), 0,4 m lineals; una cinta de casset de l'acte de presentació del llibre de Mn. Jaume Franquesa *Trenta anys de decorat a la seu de Manresa* (2001); un manuscrit de Mn. Josep Feu intitulat *Santa Missió a Vilanova de la Roca* (63 p.); 24 cartells de la comarca (1964-2001).

Arxiu Històric Comarcal de Mataró: fons del Consell Comarcal del Marresme, expedients de la Ponència Tèc-

nica Comarcal (1997-1999) i expedients d'Ensenyament (1999-2000), 6,6 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: noves transferències de documentació dels fons dels Ajuntaments de Blancafort (1995), 1,8 m lineals, Conesa (1995), 1 m lineals, Savallà del Comtat (1995), 0,8 m lineals, les Piles (1995), 0,9 m lineals, Senan (1995), 0,6 m lineals i Solivella (1939-1995), 12 m lineals; col·lecció de documents, fullets, cartells i altres relatius a la Conca de Barberà (s. XX), 2 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: fons de la Delegació Comarcal de Provediments de la Generalitat (1937), 0,2 m lineals; fons de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Selva (1933-1937), 0,1 m lineals; fons patrimonial Can Masoller (1273-1965), 1,5 m lineals i 12 pergamins; fons personal Manuel Aragó (1890-1937), 0,5 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Solsona: fons del Consell Comarcal del Solsonès, documentació dels plans d'obres d'infraestructura, activitats classificades, subvencions per al reequilibri territorial i plans d'emergència d'incendis forestals (1985-1999), 72 m lineals; quatre postals de Solsona (1920-1940); 114 goigs del Solsonès (2001).

Arxiu Històric de Tarragona: cèdules cadastrals de rústica de la Gerència Territorial del Cadastre de Tarragona (1956-1980), 71 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Terrassa: fotocòpia del capbreu de la casa de la Cartoixa de Vallparadís de Terrassa, de la senyora de Sentmenat (1573-1597) conservat a l'Arxiu Reial de Barcelona (ACA); fons Família Dolcet de Terrassa (1906-1944), 0,12 m lineals.

Arxiu Històric Comarcal del Vendrell: fons del Consell Comarcal del Baix Penedès, sèries d'habitatge (1990-1998) i dels Serveis Tècnics (1994-1999), 7,9 m lineals; fons de l'Ajuntament del Vendrell, sèries de secretaria i contractació (1929-1975) i del Patronat Municipal de Turisme (1985-1999), 8 m lineals.

Arxiu Històric General d'Aran: fons del Consell General d'Aran, Servei d'Agricultura, Ramaderia i Medi Ambient, SARMA (1984-2000), 8,9 m lineals; fons de l'Ajuntament d'Es Bòrdes (1799-1970), 10 m lineals; fons patrimonial Çò de Sarte Guilhèm de Bossòst (1865-1955), 0,10 m lineals; un volum intitulat *Libre d'Inventari des Mines de Liat, Bossòst* (1912-1918).

NOUS INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DELS ARXIUS

(Setembre-octubre del 2001)

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: inventaris dels fons de les cambres agràries locals de Vilopriu (1945-1994), 4 m lineals i Verges (1953-1994), 2 m lineals; catàleg de 231 cartells de la col·lecció de l'arxiu comarcal (1997-2000); reclassificació i informatització dels fons dels ajuntaments de Casavells (1839-1976) i Mo-nells (1864-1975).

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: actualització de l'inventari del fons de l'Ajuntament de Navata (1957/2000); inventari del fons del Moviment de Mestres de l'Alt Empordà (1979-1990); inventari del fons del Sindicat Agrícola de Garriguella i la seva comarca (1914/1943); inventari del fons de la Cambra Agrària Local de Garriguella (1946/1993).

Arxiu Històric de Girona: inventari de les sèries d'expedients de personal de carreteres del fons Transports i Comunicacions (1852-1982); catàleg de la col·lecció de plànols de fars (II part) (1848-1957); catàleg dels *fragments* de la notaria de Castelló d'Empúries (1280-1657); catàleg del fons Advocat German Palomino (1958-1988).

Arxiu Històric Comarcal d'Igualada: inventari dels expedients de llicències d'activitats classificades i d'obertura d'establiments (1996) i de la documentació del padró municipal d'habitants (1998-2000); informatització dels inventaris dels fons dels jutjats de 1ª Instància i Instrucció núm. 1, 2, 3 d'Igualada (1930-1980); digitalització i catàleg de 200 fotografies de la col·lecció de fotografies de l'Ajuntament d'Igualada (1944).

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: inventaris de les noves trans-

ferències de documentació dels fons dels ajuntaments de Blancafort (1995), Conesa (1995) i Savallà del Comtat (1995); revisió i actualització de l'inventari-catàleg del fons notarial del districte de Montblanc (1511-2001); revisió i actualització de l'inventari de les col·leccions ciutadanes de Montblanc i la Conca de Barberà (s. XX).

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: inventari del fons de la Delegació Comarcal de Proveïments (1937); catàleg dels protocols noterials del Districte de Santa Coloma de Farners (1900); inventari del fons de la Federació de Sindicats Agrícoles Cooperatius de la Selva (1933-1937), 0,1 m lineals; catàleg de 102 pergamins de Can Masoller (1273-1676); inventari del fons personal Manuel Aragó (1890-1937).

Arxiu Històric Comarcal de Solsona: catàlegs informatitzats de les col·leccions de documents audiovisuals, 47 unitats (1947-2001), sonors, 29 unitats (1982-2000), documents solts i manuscrits, 5 m lineals (1455-2001) i publicacions periòdiques locals, 90 capçaleres (1904-2001); index toponímic dels capbreus dels fons noterials.

Arxiu Històric de Tarragona: inventari del fons de l'Ajuntament de Renau (1779-1989); inventari dels fons notarial de Tarragona (1900); segon inventari del fons Castellarnau (1540-1984); digitalització i catalogació de 200 plaques estereoscòpiques del fons Castellarnau (1900-1910).

Arxiu Històric General d'Aran: inventaris dels fons patrimonials Çò de Sarte Guilhem de Bossòst (1865-1955), Çò de Bordiè d'Es Bordes (1811-1895), Çò de Martin d'Arres de Jos (1862-1959) i del segon lliurament de documentació del fons Çò de Borriè d'Arró (1682-1981).

de Sant Jordi. N. XIV (Barcelona, 2000), p. 221-227.

BOIX, Lourdes. "L'Escala té un bon fons històric al seu Arxiu Municipal". A: *Hora Nova*. Núm. 1228, (L'Escala, setembre-octubre 2001), p. 30.

CASES I LOSCOS, Lluïsa. *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. I. Segles XIII-XV*. Presentació de L. Pagarolas i Sabaté. Barcelona. Fundació Noguera, 2001 (Inventaris d'arxius noterials de Catalunya; 24). 447 p.

Fundació Rafael Campalans. *Butlletí de l'arxiu històric*. Nova època. N. 2. Barcelona, octubre 2001. [4] p.



GRAU I PUJOL, J.M.T.; GÜELL, M.; PEREA I SIMON, E. "Guia de fons documentals per a la història de la medicina. Comarques meridionals. Èpoques moderna i contemporània". A: A. Pujol, J. M. Sánchez Ripollés (eds.). *El Jornada d'Història de la Medicina de Reus i comarques veïnes*. Valls: Universitat Rovira i Virgili, Ajuntament de Reus, 2001, p. 11-52.

Guia de enlacs del patrimoni històric. Año 2001. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Subdirecció General de Protecció del Patrimoni Històric, 2001. 26 p.

BIBLIOGRAFIA

ALBERCH, Ramon. "Memoria, digitalització y mecenazgo". A: *El profesional de la informació*. Vol. 10. N. 9 (Barcelona, setembre 2001), p. 34-37.

ALBERCH I FUGUERAS, Ramon; CABALLÉ I ESTEVE, Francesc. "La ciutat a través del temps. Cartografia històrica". A: J. Sobrequés i Callicó (dir.): *Història de Barcelona*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana- Ajuntament de Barcelona, 2001, p. 13-233.

Arxiu de la Diputació de Tarragona. S.I.: Diputació de Tarragona, [2001][fullet].

Arxiu Històric Comarcal de Sort. S.I.: Consell Comarcal del Pallars Sobirà, Ajuntament de Sort, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura s.a. [fullet].

BELLO I URGELLÈS, Carme. "Restauració de tres plànols de Josep Oriol Mestres". A: *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts*



Imatges del Berguedà al segle XX. Evolució i transformació de la comarca. Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà, Arxiu Històric Comarcal de Berga, [2001]. [40] p. [catàleg d'exposició].

PUIG i USTRELL, Pere. "Arxiu Històric Comarcal de Terrassa: novelats del servei i perspectives davant la nova Lei d'Arxius i documents". A: *Terme*. Núm. 16 (Terrassa, novembre del 2001), p. 12-13.

SARRET I PONS, Lluís. *Les signatures dels notaris de Tàrraga*. Tàrraga: Ar-

xiu Històric Comarcal de Tàrraga, 2001 (Ardevol; 3). 60 p.

Scripturaria: el llibre i el document al llarg de la història. Museu Diocesà de Barcelona: edifici de la Pia Almoina, 6 setembre - 7 octubre de 2001. Barcelona: Museu Diocesà de Barcelona, 2001. 125 p.

SERRA SERRA, Jordi. "Gestión de los documentos digitales: estrategias para su conservación". A: *El profesional de la información*. Vol. 10. N. 9 (Barcelona, setembre 2001), p. 4-18.

mediterrània per Sagunt, el setembre participà a la batalla de l'Ebre i el desembre constituí una de les columnes bàsiques per a la conquesta de Catalunya. Malgrat aquest fet, Franco no permeté la seva entrada a Barcelona, tot reservant aquesta acció a tropes exclusivament espanyoles, ni que arribessin a la frontera amb França per evitar friccions internacionals. Després d'aquesta campanya, el CTV encara participà en diverses accions a la Manxa i Alacant abans de la seva dissolució i repatriació el juny de 1939.

La col·lecció del Notiziario

Des de la seva constitució formal, diàriament el CTV edità uns fulls ciclostilats de caràcter intern per a la informació dels seus membres. Redactats íntegrament en italià, estaven encapçalats amb el segell de "segreto" i tenien entre 1 i 8 folis. Aquest *Notiziario* tenia les seccions següents:

- Situazione Fronti*. Inclou notícies dels diversos fronts de guerra oberts a cada moment, detallant les unitats presents a cada posició i les seves accions. Els fronts detallats poden ser de caràcter territorial -Santander, Espanya Central, Espanya Sud, Aragó, Llevant, Catalunya- o segons les unitats que el componen -*Fronte Legionario* o *Settore CTV*, *Fronte Nazionale* o, fins i tot, *Settore Marroquí*, referit a les tropes d'origen marroquí.
- Aviazione*. Inclou notícies de les accions de l'aviació, molt especialment dels bombardeigs efectuats. L'aparició d'aquesta secció en els *Notiziari* no és fixa.
- Marina*. Inclou notícies del moviment de vaixells, detallant tant els serveis de transport, correu i altres efectuats com els bombardeigs de ciutats costaneres. L'aparició d'aquesta secció en els *Notiziari* no és fixa.
- Aiuti ai Rossi*. Secció dedicada a informar dels ajuts rebuts pel govern de la República, tant de material, avituallaments com de tropes. L'aparició d'aquesta secció en els *Notiziari* no és fixa.
- Situazione politico-militare*. Inclou notícies dels actes de govern de la República i de les decisions que afectaven directament el seu exercit.
- Riassunto Stampa Settimanale*. De forma intermitent apareix aquesta secció destinada a donar resums de les principals notícies de la premsa internacional sobre la guerra civil i la situació política mundial.
- Finalment, en alguns casos aparei-

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

La col·lecció *Notiziario del corpo di truppe volontarie*

Un dels fets que marcaren significativament el curs de la guerra civil espanyola fou l'ajut que els militars revoltats contra la República reberen d'Alemanya i Itàlia. Després de les peticions en aquest sentit que els generals Franco i Mola enviaren al govern italià, de forma paral·lela i sense coneixement mutu, el mateix mes de juliol Itàlia començà a enviar material bèl·lic i instructors per a l'ensenyament dels soldats espanyols que havien d'utilitzar-lo. Entre aquestes primeres trameses hi havia els dotze avions cap al Marroc, que permeteren la mobilitat de Franco i el seus entre les Canàries, el Marroc i la Península, i el material tramès a Mallorca, gràcies a les gestions de Joan March, que serví per desfer l'operació del comandant Bayo, enviat des de Catalunya per fer front als sublevats.

El següent pas fou el reconeixement del govern de Franco fet per Itàlia i Alemanya el 18 de novembre de 1936. Aquest fet dona carta de naturalesa a l'enrolament de voluntaris italians dins de l'exèrcit franquista que s'havia produït des de l'inici de la guerra i que des de llavors fou coordinat per una oficina oberta a Roma amb aquesta finalitat. Ràpidament aquesta oficina passà a constituir unitats senceres de voluntaris italians, tant de l'exèrcit com de les milícies del Partit Feixista. Pel caràcter voluntari d'aquest enrolament, encara que molts soldats i oficials provenien de l'exèrcit italià, les unitats reberen el nom de *legions* i els seus membres *legionaris*. El 9 de desembre Mussolini oferí aquestes unitats a Franco i els primers homes arribaren a Cadis el 22 de desembre.

En un primer moment es formà la *I Brigata Volantaria*, formada per unitats d'infanteria, tancs, artilleria i aviació, i

la brigada mixta italo-espanyola *Flechas Negras*, formada amb un gran contingent de membres de *Falange Española*. Entre el 5 i el 8 de febrer de 1937 la *I Brigata Volantaria* dugué a terme la conquesta i ocupació de Màlaga, fet que donà lloc a una intensa campanya propagandística d'exaltament del seu ajut, per part del govern italià, que desagradà profundament al general Franco. Per la seva banda, la brigada *Flechas Negras* intervenia en les operacions que es duïen a terme al front de Madrid i de Biscaia. Davant l'actuació no controlada dels legionaris italians i els seus èxits inicials, Franco exigí el seu enquadrament en un únic cos sota la seva dependència directa. Així es constituí formalment el *Corpo di Truppe Volontarie* (CTV) que al llarg de la seva actuació estigué format per un màxim de quatre divisions i de tres brigades mixtes italo-espanyoles, la ja esmentada *Flechas Negras* a més de *Flechas Azules* i *Flechas Verdes*.

L'actuació del CTV durant la guerra estigué marcada per l'èxit militar discret -la desfeta soferta a Guadalajara el març de 1937 o la participació en la campanya de Santander amb quantioses pèrdues d'homes i material- que qüestionaren la seva eficàcia i només l'artilleria i, en menor grau, l'aviació reberen una consideració positiva per part dels militars revoltats- i per la rivalitat amb les tropes franquistes en la competició per obtenir el prestigi d'entrar primers als pobles i ciutats conquerides. Segurament el moment més brillant del CTV, militarment parlant, foren les campanyes dutes a terme sobre València i Catalunya. El març de 1938 ocupà alguns pobles catalans després d'aconseguir trencar el front d'Aragó, el juny aconseguí arribar a la costa

xen mapes de la situació del front descrita en el primer apartat

De forma intermitent la col·lecció abraça des de l'exemplar número 124, de 19 d'agost de 1937, fins el 609, del primer d'abril de 1939, encara que la presència en la col·lecció de resums de premsa solts arriba fins els corresponents al 26 d'abril. De totes maneres cal remarca que la major part dels exemplars corresponen al període de juliol de 1938 a abril de 1939, moment en què s'estava efectuant l'ofensiva contra Catalunya.

Completen els exemplars del *Notiziari* els documents següents:

- 2 carpetes de circulars impreses sobre artilleria de 1937-1938.
- Les ordres núm. 68 i 90 del CTV, de 10 de setembre de 1938 i 2 d'abril de 1939, respectivament, sobre atorgament de condecoracions. En cada cas s'especifica el nom de la persona condecorada, la medalla atorgada i el motiu de la seva concessió.
- Informes sobre la situació de l'exèrcit republicà del 6 de novembre de 1938 i 22 de març de 1939.
- Relacions d'operacions militars diàries, comunicats de guerra del Quarter General del General Franco i una instrucció per a *Flechas Azules* sobre les actuacions a realitzar en el moment de prendre possessió d'una població.

Malgrat que aquesta col·lecció no és d'un gran volum material (0,3 metres lineals), la riquesa de la informació que conté i el fet que els *Notizarii* no apareguin citats en la bibliografia específica sobre la guerra civil la converteixen una nova font important per als estudis sobre el tema.

LLORENÇ CODERN I BOVE

Ingressos (setembre - novembre del 2001)

Àrea dels Fons de l'Administració: Generalitat de Catalunya, Departament de Comerç i Turisme, expedients sancionadors en matèria de turisme (1983-1985), 2,6 m lineals; Departament de Comerç, Consum i Turisme, expedients sancionadors en matèria de consum i disciplina de mercat (1983-1985), 26, 4 m lineals.

Àrea dels fons Històrics: *Fons personals i familiars:* Ramon Maria Roca Sastre, documentació sobre els homenajes amb motiu del centenari del seu naixement, (1999-2000), 0,2 m lineals; Joan Maria Brull i Escardó, documentació de la seva activitat laboral al Banco Hispano Americano i com a membre de la Delegación Provincial

de Barcelona del Sindicato de Banca, Bolsa y Ahorro de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS (1928-1981), 2 m lineals; Josep Maria Masip, correspondència i altra documentació de la seva relació amb el M. H. Josep Tarradellas a l'exili (1961-1966), 0,1 m lineals; *Fons d'associacions i fundacions:* Joventuts Obreres de Barris d'Acció Catòlica (JOBAC), documentació de l'Àmbit de la Pau, de l'Àmbit de la Música, d'altres activitats del moviment i de diversos consiliaris i militants (1972-1996), 1,4 m lineals.

Àrea dels fons d'imatges, gràfics i audiovisuals: *Fons personals i familiars:* Víctor Alba, 1 microfilm, 17 cassettes, 1 pel·lícula de 8 mm. i 4 cintes de vídeo (1960-2001); Ramon Maria Roca Sastre, 10 diplomes (1916-1972); Joan Maria Brull i Escardó, 13 cassettes corresponents a discursos, himnes i cançons franquistes (1978-1981); *Col·leccions:* col·lecció d'àlbums fotogràfics de l'ANC, àlbum de promoció turística de Mallorca editat pel Fomento del Turismo de Palma-Islas Balears. Sd.

Nous instruments de descripció (setembre - novembre del 2001)

Àrea dels Fons de l'Administració: Continuació de la redacció de fitxes de descripció del projecte de la guia de fons de l'Arxiu, s'ha treballat els fons següents: Departament de Comerç, Consum i Turisme (fons 501), Prefectura Provincial a Barcelona de Comerç Interior (Ministeri de Comerç i Turisme) (fons 498), Institut d'Investigacions Tècniques (fons 489), Departament de Sanitat i Seguretat Social (fons 572), Districte Forestal de Barcelona (fons 490). Finalització de l'elaboració de les guies del fons Generalitat de Catalunya (II República) i Generalitat de Catalunya (Exili) de la documentació procedent de l'Arxiu del Nacionalisme de la Fundació Sabino Arana. Inclou també la seva catalogació a nivell d'unitat documental composta (expedient/dossier), restant solament en procés la catalogació a nivell documental simple (peça documental) de les sèries de correspondència amb exiliats que es troben en el fons corresponent a l'exili.

Àrea dels fons Històrics: primer tractament del fons Ramon Xuriguera; dins del projecte de redacció de la guia de fons de l'Arxiu Nacional, s'ha elaborat les descripcions de 45 fons en el programari GANC i seguint les pautes establertes per l'Arxiu Nacional per recollir els principals elements de descripció de la norma ISAD (G). Entre aquests fons destaquem els següents: Almeda Alemany y Cia, La España Industrial, Editorial Teide, Burés, SA, Vi-

ladomiu, Manufacturas Valls, SA, Hilaturas Forcada, SA, Compañia de Ferrocarriles de Tarragona a Barcelona y Francia, Mútua Escolar Blanquerna, Joan Masot, Joaquim de Camps i Arboix, Narcís Feliu de la Penya, Pere Bosch i Gimpera, Josep Rafael Carreras i Bulbena, Carles Soldevila i Zubiburu, Maurici Serrahima i Bofill, Gregori López Raimundo, Enric Prat de la Riba, Ventura Gassol i Rovira, Raimon Noguera, Alexandre Galí, Francesc Macià i Pau Casals.

Àrea dels fons d'imatges, gràfics i audiovisuals: descripció normalitzada segons l'ISAD(G) de 22 fons fotogràfics (a nivell de fons) per a la realització de la guia de fons de l'ANC.

Cronica d'activitats:

Exposicions: *Cambra fosca (1936-1946)*. *Imatges de Catalunya dels fotoperiodistes Brangullí, i Cartells de la República i la Guerra Civil*, a Còrdova, i Parana (Argentina); *Retorn dels Arxius de la Generalitat de Catalunya: documents de la guerra i l'exili conservats pel PNB a la Fundació Sabino Arana*, a la seu de l'ANC, des del 19 de maig del 2001; *El Nu femení. Fotografies d'Antoni Espuglas* al Masroig (Priorat) i a Tarragona; *La prevenció de riscos laborals: Un problema històric. Col·lecció de cartells (1925 - 1937) de l'Arxiu Nacional de Catalunya*, a Calafell i València.

Cicle de conferències: *Nobles i societat. La noblesa i les institucions catalanes*. El 2 d'octubre del 2001: *La participació de la noblesa en les institucions catalanes. Corts, Generalitat i municipis*, per Tomàs de Montagut, a la seu de l'ANC.

Cicle de conferències: *2001 Any europeu de les llengües*. El 8 de novembre del 2001: *La diversitat de les llengües com a Patrimoni de la Humanitat*, per Felix Martí; el 15 de novembre del 2001: *L'indoeuropeu, el tronc comú de les llengües*, per Joan Argenter; el 22 de novembre del 2001: *L'Euskera, tan a prop i tan lluny*; per Ainhoa Aranburu; el 29 de novembre del 2001: *Llengua catalana i plurilingüisme*. Organitzat per l'ANC amb la col·laboració de l'Associació d'Amics de la UNESCO Valldoreix-Sant Cugat.